

ענף החלב בארץ ישראל

מסוף שנות העשרים ועד מלחמת הקוממיות

סיכום ביניים

אוריאל לוי - מתוך ספרו "תולדות ענף החלב לבקר בישראל", עמוד 170

אוריאל לוי כתב, בשנות ה-80, ספר מעניין ביותר על תולדות ענף החלב שלנו מראשיתו וממנו בחרנו להביא את סיכום הביניים של התקופה שבה אירע האסון - מסוף שנות העשרים ועד מלחמת העצמאות 2-1948. בספרו מתייחס אוריאל גם לאסון שאירע בכנרת

- פתיחת תערוכת בני בקר והרצאה על גידול בני בקר - **מנחם שטיגלברג (שגב)**.
- שאלות ארגוניות, החלטות, בחירות.

פרק 7 - סיכום ביניים

1. את התקופה הנסקרת בפרק זה, מסוף שנות העשרים ועד מלחמת הקוממיות, אפשר לכנות "תקופת הכלאות הדחיקה ההולנדית-פריזית", שבה הונחו היסודות לטיפוח פרט החלב "הפריזית-ישראלית". עדרי האמהות היו של הפרות המקומיות המצויות בארץ ושל גזעי הייבוא למיניהם. פרי ההשבחה נבחרו מהגזע ההולנדי השחור-לבן, ומוצאם היה בעיקרו מהולנד ובמקצת גם מגרמניה, ועגלים טהורי גזע שנוצלו לפרות הולנדיות בארץ. באותה תקופה כבר נראה שקיימים בארץ אזורים נוחים יותר מבחינה אקלימית (סביבת ירושלים, דרום אזור החוף) שבהם אפשר לגדל פרות הולנדיות טהורות.

- האספה הכללית של התאחדות מגדלי בקר, שהתקיימה בדגניה א', הייתה מוצלחת מאוד והיוותה תחנה מרתקת בתולדות ענף החלב. סדר היום של האספה כלל נושאים דומים למה שקורה גם כיום:
- דוח מזכיר ההתאחדות - **אפרים שמארגאד**.
 - תהליך הברור (סלקציה) בעדרי עמק הירדן - **אוריאל לוי**.
 - ויכוח על דוח המזכיר.
 - המשך הרצאתו של אוריאל לוי.

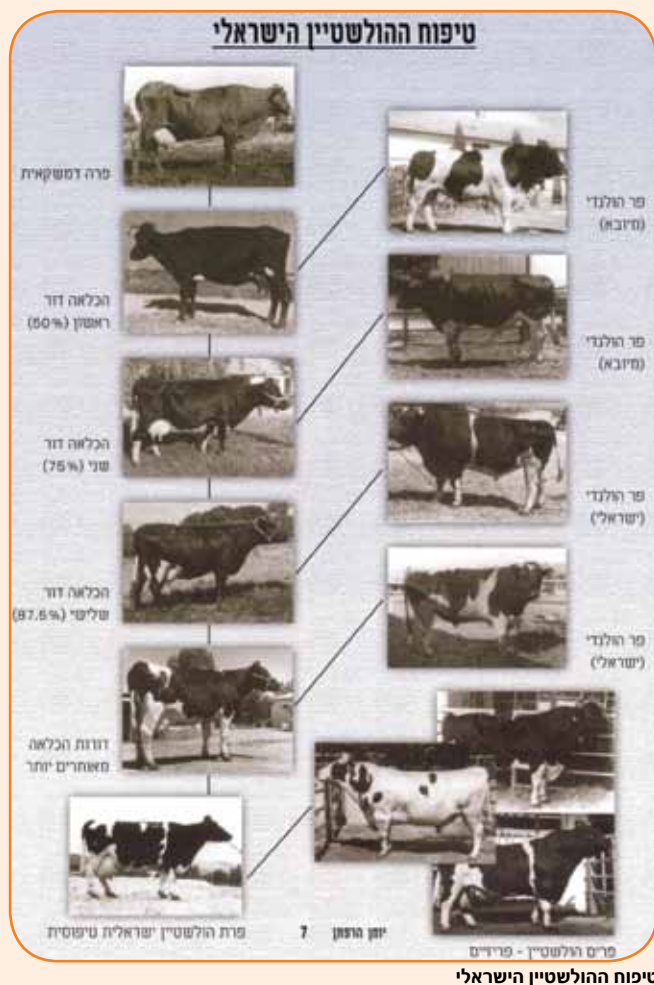
יצרני החלב עמדו בלחץ מתמיד להוריד מחירים. הם ניסו להתמודד עם בעיה זו, בעזרת יצירת תשתית מקצועית-ארגונית מתקדמת יותר בכל חלקי הענף העיקריים

פרת יבוא מקנדה 1946

מנחם צנטנר בעת הרבעת עגלה בשריד - 1928

2. בראשית התקופה (1927) נוסד "ארגון הרפתנים" (התאחדות מגדלי בקר של היום) כנציגות ארצית מוכרת של רוב בעלי עדרי הבקר לחלב. פעולותיו הראשונות היו - הקמת המחלקה לביקורת חלב רשמית והנחת היסודות לכעין ספר עדר. כמוכן, ריכזו את ההכוונה המקצועית של ייבוא פרי השבחה וחלוקת עגלי הרבייה טהורי הגזע ההולנדי, שנולדו בארץ לפרות הולנדיות מובחרות.

3. הודות לעבודת הטיפוח השיטתית, שבראשה עמדה המ"ב, גדל במידה ניכרת הפוטנציאל הגנטי של פרות החלב, לתנובות חלב גדולות יותר. ב-1927 נאמדה תנובת החלב הארצית הממוצעת בלא יותר מ-1,500 ק"ג לפרה בשנה, ואילו בשנת 1947 כ-3,800 ק"ג חלב. זו של העדר בביקורת גדלה מ-3,916 ק"ג בתרצ"ה ל-4,403 בתש"ז, למרות הגידול הניכר במספר הפרות שבביקורת, מ-1,424 ל-9,088, שיעור השומן הממוצע בחלב פחת בפרק זמן זה מ-3.70% ל-3.61%.

4. כדי לצלל כראוי את כושר ההנבה המוגדל של פרות המכלוא - היה צורך להעלות את רמת הממשק ולהתאים את שיטות ההזנה לצרכי המיוחדים של פרה בעלת תנובות חלב גדולות יותר. התפיסה המקצועית המקובלת הייתה - ריבוי חלקו של המספוא הגס המשקי בתפריט הפרה, וזה תוך התאמה עם המציאות החקלאית-משקית של אזורי הארץ השונים. בנידון זה היו התלבטויות רבות מאוד, אך גם כאן הושגה התקדמות מסוימת: שטחי המספוא הירוק הוכפלו במשך 10 שנים (תרצ"ז-תש"ז) קרוב לפי חמישה. הודות להכנסת גידולי מספוא חדשים (אספסת, סתוויון, סטירה, חציר סודני, אפונת בקר, מרעה זרוע ועוד) גדלה המנה הירוקה הממוצעת מ-4.5 טונות לפרה בשנה לקרוב ל-10 טונות.

5. ענף החלב עמד, מראשית התפתחותו, בסימן של עודפי ייצור. "תנובה", כמוסד המרכזי לשיווק החלב ומוצריו, עשתה מאמצים רבים לכבוש את השוק לחלב העברי. האקלים הכלכלי סביב הענף עבר תהפוכות רבות, עליות וירידות חדות. בתקופת מלחמת העולם השנייה, כשהתגבר הצורך להבטיח אספקת מזון סדירה מתוצרת הארץ - תרם ענף החלב תרומה נכבדה לשיפור תפריט האוכלוסייה. ייצור החלב במגזר היהודי הוגדל תוך 20 שנה (1927-1947) מ-7.3 מיליון ליטר בשנה ל-78 מיליון.

6. יצרני החלב עמדו בלחץ מתמיד להוריד מחירים. הם ניסו להתמודד עם בעיה זו, בעזרת יצירת תשתית מקצועית-ארגונית מתקדמת יותר בכל חלקי הענף העיקריים. הודות לביקורת החלב ולעבודת הטיפוח השיטתית - הועלתה רמת התנובה, וההתחלות לארגון ההזרעה המלאכותית הגדילו את הסיכוי להתפתחות נוספת, מהירה ובטוחה יותר. ייעול ההזנה והזולתה; צמצום ימי העבודה המושקעים בענף הודות להקמת מבנים חדשים ומתאימים יותר, לסדרי העבודה ולאקלים הישראלי; פעולות נמרצות לשיפור מצב הבריאות בעדרים וצמצום הנזקים מן המחלות השכיחות בארץ, כגון השיטה הוולנטרית להדברת אוברטוס בנג, זריקות חיסון נגד תיילריה והמלחמה נגד מעבירי קדחות הקרציות; מציאת דרכים למניעת התפרצויות מגפתיות של פה וטלפיים; ארגון המחלה נגד מחלות העטינים - כל אלה היו שלבים במאמץ הכולל הזה.

7. תרומה חשובה לקידום המקצועי והארגוני של הענף הייתה בפעולות רבות שעשו מוסדות המחקר - תחנת הניסיונות של הסוכנות היהודית, האוניברסיטה העברית, מחלקת ההדרכה של הסוכנות, "החקלאית", השירות הווטרינרי של ממשלת המנדט, וכן בפעולות המגוונות של המ"ב בתחום ההשכלה וההשתלמות המקצועית. הודות לכל אלה עלתה הרמה המקצועית בניהול העדרים והשתפר כושרם של עובדי הענף; התייצב חבר עובדי רפת מנוסים ומתמידים, ונקלטו כוחות צעירים בענף.

בכוחות משותפים, של כולם יחד, הייתה אפשרות להתמודד עם הבעיות הרבות של פיתוח עדרי חלב מתקדמים בתנאים אובייקטיביים, מקצועיים וארגוניים לא קלים. בסיכום פרק זה מותר לקבוע: בראשית התקופה - עדיין עמד הענף בתחילתו, בסימן של גישושים וחיפושי דרך, ורבות היו "מחלות הילדות". תוך 20 השנים הנסקרות בפרק זה הוא התגבר, התגבשה דרך מקצועית פחות או יותר ברורה, והונחו היסודות שאפשרו את הקידום המקצועי והארגוני של השנים שאחרי כן.

בחורף 1946 ארגנה המ"ב ייבוא של פרים ופרות מקנדה. עם ייבוא זה נותק הקשר, שהיה כמעט בלעדי, עם מטפחי הבקר בהולנד, והכנסת פרי רבייה מהגזע ההולשטיין-פריזי, פתחה פרק חדש בטיפוח פרת החלב הישראלית. ■